

LAKIVALIOKUNNAN MIETINTÖ 37/2010 vp

Hallituksen esitys laiksi rikoslain 20 luvun muuttamisesta

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 7 päivänä joulukuuta 2010 lähettänyt lakivaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi hallituksen esityksen laiksi rikoslain 20 luvun muuttamisesta (HE 283/2010 vp).

Lakialoite

Valiokunta on käsitellyt esityksen yhteydessä — lakialoitteen LA 20/2010 vp laiksi rikoslain muuttamisesta (Päivi Lipponen /sd), joka on lähetetty valiokuntaan 6 päivänä toukokuuta 2010.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- lainsäädäntöneuvos Janne Kanerva, oikeusministeriö
- käräjätuomari Liisa Paul, Helsingin käräjäoikeus
- valtionsyyttäjä Anu Mantila, Valtakunnan-syyttäjänvirasto
- poliisitarkastaja Vesa Tikkala, Poliisihallitus
- tutkija Ville Hinkkanen, Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos
- asianajaja Antti Riihelä, Suomen Asianajajaliitto
- varatuomari, oikeustieteen lisensiaatti Riitta Silver, Raiskauskriisikeskus Tukinainen
- professori Raimo Lahti.

Lisäksi kirjallisen lausunnon on antanut — sosiaali- ja terveysministeriö.

HALLITUKSEN ESITYS JA LAKIALOITE

Hallituksen esitys

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi rikoslain seksuaalirikoksia koskevaa lukua. Raiskauksesta tuomitaan nykyisin se, joka pakottaa toisen sukupuoliyhteyteen käyttämällä henkilön kohdistuvaa väkivaltaa tai uhkaamalla käyttää sellaista väkivaltaa, sekä myös se, joka saatettuaan toisen kykenemättömäksi puolustamaan itseään, käyttämällä puolustuskyvyttömyyttä hyväkseen on sukupuoliyhteydessä hänen kanssaan. Rangaistukseksi on tuomittava vankeutta vähintään yksi vuosi ja enintään kuusi vuotta. Se, joka käyttämällä hyväksi toisen puolustus-

kyvyttömyyttä, jota hän ei itse ole aiheuttanut, on sukupuoliyhteydessä hänen kanssaan, tuomitaan nykyisin seksuaalisesta hyväksikäytöstä. Esityksessä ehdotetaan, että myös viimeksi mainittu teko määriteltäisiin raiskaukseksi, jolloin sen vähimmäisrangaistus nousisi 14 päivästä yhteen vuoteen vankeutta ja mahdollisuus tuomita sakkoon poistuisi. Lisäksi ehdotetaan, että muun kuin raiskausrikokseen sisältyvän seksuaalisen teon tekeminen puolustuskyvyttömälle henkilölle rangaistaisiin pakottamisena seksuaaliseen tekoon riippumatta siitä, mikä on tekijän osuus puolustuskyvyttömyyden syntyyn.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan mahdollisimman pian sen tultua hyväksytyksi ja vahvistetuksi.

Lakialoite

Lakialoitteessa LA 20/2010 vp ehdotetaan, että rikoslain 20 luvun 3 § kumotaan ja että 20 luvun

1 §:n 1 ja 2 momentti, 4 §:n 1 momentti ja 5 §:n 2 momentti muutetaan. Aloitteen mukaan raiskausrikoksen jakaminen kolmeen törkeysasteeseen on epäonnistunut. Rikosnimikkeeseen ei myöskään tulisi riippua siitä, johtuuko uhrin puolustuskyvytön tila hänen omasta toiminnastaan tai rikoksentekijän toiminnasta.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Yleisperustelut

Rikoslakia ehdotetaan muutettavaksi siten, että raiskauksesta tuomitaan myös se, joka käyttämällä hyväkseen sitä, että toinen tiedottomuuden, sairauden, vammaisuuden, pelkotilan tai muun avuttoman tilan takia on kykenemätön puolustamaan itseään tai muodostamaan tai ilmaisemaan tahtoaan, on sukupuoliyhteydessä hänen kanssaan.

Nykyisin, jos tekijä ei ole saattanut toista puolustuskyvyttömäksi, mutta käyttää hyväkseen toisen puolustuskyvyttömyyttä tilaa ollakseen sukupuoliyhteydessä tämän kanssa, hänet tuomitaan seksuaalisesta hyväksikäytöstä. Nyt käsillä olevalla lakiehdotuksella tällaisesta erottelusta luovutaan.

Kun edellä tarkoitettu teko jatkossa tuomitaan raiskauksena, merkitsee se myös sitä, että tällaisesta teosta tuomittavan rangaistuksen asteikko ankaroituu, kun teon vähimmäisrangaistus nousee 14 päivästä yhteen vuoteen vankeutta ja mahdollisuus tuomita sakkoon poistuu.

Lisäksi ehdotetaan, että muun kuin raiskausrikokseen sisältyvän seksuaalisen teon tekemisen puolustuskyvyttömälle henkilölle rangaistetaan pakottamisena seksuaaliseen tekoon riippumatta siitä, mikä on tekijän osuus puolustuskyvyttömyyden syntyyn.

Seksuaalirikosten suojeluobjektina on seksuaalinen itsemääräämisoikeus. Ehdotusten taustalla onkin ennen kaikkea se, että seksuaalisen itsemääräämisoikeuden loukkaamisen vakavuus ei välttämättä riipu siitä, miten puolustuskyvyt-

tömyys on syntynyt. Uhri voi kokea itsemääräämisoikeutensa yhtä syvästi loukatuksi jo sillä perusteella, että tekijä on harjoittanut sukupuoliyhteyttä hänen kanssaan käyttämällä hyväkseen hänen puolustuskyvyttömyyttä tilaansa. Selkeät säännökset myös estävät hankalien laintulkinta- ja näyttötilanteiden syntymistä sekä vähentävät tarvetta kiinnittää huomiota uhrin omaan käyttäytymiseen. Ehdotetuilla muutoksilla vahvistetaan seksuaalisen itsemääräämisoikeuden rikosoikeudellista suojaa.

Hallituksen esityksen perusteluista ilmenivistä syistä ja saamansa selvityksen perusteella valiokunta pitää esitystä tarpeellisenä ja tarkoituksenmukaisena ja puoltaa lakiehdotuksen hyväksymistä vähäisin, jäljempänä todetuin lakiteknisin muutoksin.

Raiskausrikoksia sekä seksuaaliseen tekoon pakottamista ja seksuaalista hyväksikäyttöä koskevat säännökset tulivat voimaan rikoslain 20 luvun uudistamisen yhteydessä vuoden 1999 alusta (563/1999). Ne ovat siten olleet voimassa runsaat kymmenen vuotta. Lakivaliokunta katsoo, että säännökset tarvitsevat kokonaisarviointia. Oikeuspoliittisessa tutkimuslaitoksessa tehdään parhaillaan selvitystä mainittujen rikosten rangaistuskäytännöstä. Selvityksen valmistuttua tulee laajemmin arvioida mainittuja rikoksia koskevien säännösten muuttamistarpeet ja valmistella tarvittavat lainsäädäntömuutokset. Niin ikään rikosten rangaistusasteikkojen muuttamistarpeet on perusteltua arvioida säännösten kokonaisvaltaisen tarkastelun yhteydessä.

Yksityiskohtaiset perustelut

12 §. Toimenpiteistä luopuminen. Hallituksen esityksessä syyttäjälaitosta koskevan lainsäädännön uudistamiseksi (HE 286/2010 vp) on rikoslain 20 luvun 12 § esitetty muutettavaksi siten, että termi virallinen syyttäjä muutetaan muotoon syyttäjä. Lakivaliokunta on 4.2.2011 hyväksymässään mietinnössä ehdottanut pykälän hyväksymistä hallituksen esityksen mukaisessa muodossa (LaVM 34/2010 vp). Tästä johtuen valiokunta ehdottaa, että nyt käsillä oleva 12 §:ää koskeva ehdotus sovitetaan yhteen edellä mainitun muutoksen kanssa ja että tämä otetaan huomioon myös lain johtolauseessa.

Lakialoite

Ottaen huomioon sen, mitä edellä on todettu rikoslain 20 luvun 1—5 §:n säännösten kokonais-

tarkastelun tarpeesta, ja sen, että valiokunta ehdottaa toisen puolustuskyvyttömän tilan hyväksikäyttöön liittyvät säännösmuutokset hyväksyttäväksi hallituksen esityksessä ehdotetun mukaisesti, valiokunta ehdottaa, että lakialoite hylätään.

Päätösehdotus

Edellä esitetyn perusteella lakivaliokunta ehdottaa,

että lakiehdotus hyväksytään muutettuna (Valiokunnan muutosehdotukset) ja

että lakialoite LA 20/2010 vp hylätään.

Valiokunnan muutosehdotukset

Laki

rikoslain 20 luvun muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan rikoslain (39/1889) 20 luvun 5 §:n 2 momentti, sellaisena kuin se on laissa 563/1998, muutetaan 20 luvun 1 §:n 2 momentti ja 12 §, sellaisina kuin ne ovat, 1 §:n 2 momentti laissa 563/1998 ja 12 § laissa / , ja
lisätään 20 luvun 4 §:ään, sellaisena kuin se on laissa 563/1998, uusi 2 momentti, jolloin nykyinen 2 momentti siirtyy 3 momentiksi, seuraavasti:

20 luku

Seksuaalirikoksista

1 ja 4 §
(Kuten HE)

12 §

Toimenpiteistä luopuminen

Jos 1 tai 6 §:ssä tarkoitetun rikoksen asianomistaja omasta vakaasta tahdostaan pyytää, ettei syytettä nostettaisi, (*poist.*) syyttäjällä on oikeus jättää syyte nostamatta, jollei tärkeä yleinen tai yksityinen etu vaadi syytteen nostamista.

LaVM 37/2010 vp — HE 283/2010 vp

Voimaantulosäännös
(Kuten HE)

Helsingissä 9 päivänä helmikuuta 2011

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj.	Janina Andersson /vihr	Outi Mäkelä /kok
vpj.	Anna-Maja Henriksson /r	Raimo Piirainen /sd
jäs.	Esko Ahonen /kesk	Pirkko Ruohonen-Lerner /ps
	Kalle Jokinen /kok	Tero Rönni /sd
	Oiva Kaltiokumpu /kesk	Mirja Vehkaperä /kesk
	Ilkka Kantola /sd	Lasse Virén /kok.
	Krista Kiuru /sd	

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Minna-Liisa Rinne.